

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

60410100 - Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha) ta'lim yo'nalishi
bo'yicha ikkinchi oliy ta'limga kirish sinovlari

DASTURI
VA
BAHOLASH MEZONI

SAMARQAND – 2024

Tuzuvchilar: S.N.Tashnazarov - SamISI «Buxgalteriya hisobi» kafedrasini mudiri, i.f.d., professor v.b;
A.U.Shirinov - SamISI «Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit» kafedrasini mudiri, dotsent;
I.Ayubov - SamISI «Iqtisodiyot nazariyasi» kafedrasini mudiri, dotsent;

Taqritzchilar: K.B.Urazov - SamISI professori, i.f.d.;
S.Isanov - «Mini Max Finance» MCHJ buxgalterlik tashkiloti bosh hisobchisi.

Dastur Oliy ta'limning «Buxgalteriya hisobi va audit(tarmoqlar bo'yicha)» ta'lim yo'nalishida o'tilgan fanlar, xususan, «Iqtisodiyot nazariyasi», «Biznesda buxgalter», «Buxgalteriya hisobiga kirish» fanlar majmuasini o'zida aks ettirgan.

Mazkur dastur 5230900 - Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha) ta'lim yo'nalishi bo'yicha ikkinchi oliy ta'limga kirish sinovlarini topshiruvchilarga mo'ljallangan.

Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti «Buxgalteriya hisobi» kafedrasida muhokama qilingan hamda tavsiya etilgan (2024 yil 15.06.24 - sonli majlis bayoni).

Mazkur dastur Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti O'quv-uslubiy Kengashida muhokama qilingan va foydalanishga tavsiya etilgan (2024 yil 21-iyun 9 - sonli bayoni).

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi 4947-son farmoni bilan tasdiqlangan «2017 - 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi»ning 4 yo'nalishi ijtimoiy sohani, chunonchi ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga qaratilgan. Harakatlar strategiyasi ijrosi yuzasidan respublikamiz Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi PQ-2909 son qarori bilan «2017 - 2021 yillarda oliy ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish chora-tadbirlari Dasturi» tasdiqlandi. 2019 yil 8 oktyabrda PF-5847-son «O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida» gi, 2021 yil 1 apreldagi PF-5047-son «Ilm-fan sohasidagi davlat siyosati va innovasion rivojlantirishdagi davlat boshqaruvini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmonlari qabul qilindi. Mamlakatimizni jadal rivojlantirishga qaratilgan mazkur davlat dasturlarida belgilangan ustuvor vazifalarni bajarishda zamonaviy talablarga javob bera oladigan mutaxassislarni tayyorlash o'ta muhimdir.

Bugungi kunda buxgalteriya hisobi va audit sohasida mutaxassislar tayyorlashda xalqaro tajribalarni o'rganish, soha mutaxassislarini ASSA xalqaro darajadagi sertifikatlarini olishini ta'minlash borasida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevralda PQ-4611-son «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida», 2021 yil 25 iyundagi PQ-5161-son «Nodavlat ta'lim tashkilotlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va ta'lim jarayonida yoshlar uchun qo'shimcha shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida»gi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 4 avgustdagi №PQ-5210-son «Auditorlarni sertifikatlashtirish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi Qarorlarida oliy ta'lim muassasalari oldiga qator vazifalar yuklandi.

Chunonchi, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari, auditning xalqaro standartlarini chuqur biladigan, bir vaqtning o'zida ASSA xalqaro tashkilotlarining sertifikatiga imtihon topshira oladigan, korxonalar moliyaviy hisobi va hisobotning amaldagi tizimlariga xolis baho bera oladigan, ushbu manbalar asosida xo'jalik faoliyati samaradorligini chuqur tahlil qila oladigan, uning natijalari yuzasidan ta'sirli boshqaruv qarorlarini qabul qilishga asos bo'la oladigan tavsiyalarni bera olish qobiliyatiga ega bo'lgan buxgalter va auditorlarga talab kuchayib bormoqda. Buxgalteriya hisobi sohasi va auditorlik xizmatini rivojlantirish zarurati mamlakatimizda maxsus «Buxgalteriya hisobi va audit

(tarmoqlar bo'yicha) ta'lim yo'nalishi bo'yicha yetuk kadrlarni tayyorlashga bo'lgan talablarni yanada oshirmoqda.

Mazkur dastur bakalavrlarga o'qitiladigan "Iqtisodiyot nazariyasi", "Biznesda buxgalter", "Buxgalteriya hisobiga kirish" fanlari asosida ishlab chiqilgan. Uning asosiy maqsadi «Buxgalteriya hisobi va audit(tarmoqlar bo'yicha)» ta'lim yo'nalishi bo'yicha o'qishga kiruvchilarning nomlari yuqorida ko'rsatilgan fanlar bo'yicha olgan nazariy bilimlari hamda amaliy ko'nikmalariga baho berish, ularni kelgusida buxgalteriya hisobi va audit sohasida yetuk mutaxassis, amaliyot xodimi bo'la olish qobiliyatini aniqlash uchun o'tkaziladigan test sinovlarida talabgorlar javoblarini baholash mezonlarini belgilashdan iborat.

Dasturning maqsad va vazifalari

Ta'lim yo'nalishi bo'yicha o'qishga kiruvchilar uchun mo'ljallangan sinov dasturining asosiy maqsadi va vazifasi buxgalteriya hisobi va audit sohasini rivojlanishi va faoliyat yuritishining nazariy, amaliy jihatlar bilan bog'liq tizimlarga taalluqli mavzular va savollarni bayon qilishdan iborat. Shuningdek, dastur savollarga berilgan javoblarning baholash mezonlarini ham belgilab beradi.

Fanlar bo'yicha ikkinchi oliy ta'limga o'qishga kiruvchi abituriyentlarning bilimiga, tayyorgarligiga va kunikmalariga qo'yiladigan talablar

Fanlar doirasida tuzilgan sinov dasturida buxgalteriya hisobi va audit sohasining mohiyati, funksiyalari, bozor iqtisodiyoti sharoitidagi roli va o'rni, ularning barqarorligini ta'minlash masalalari kabi savollar nazariy hamda amaliy jihatdan ko'rib chiqiladi, shundan kelib chiqqan holda 60410100 – Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha) ta'lim yo'nalishi bo'yicha abituriyent:

- Kirish fanlarini o'rganish davrida har bir mavzu bo'yicha tayanch iboralariga ham javob berib, tegishli masalani yecha olishi;
- Kirish fanlarni o'zlashtirish natijasida buxgalteriya hisobi, auditga kirish bilan bog'liq fanlardagi nazariy hamda amaliy bilimlarga ega bo'lishi;
- Mutaxassislikka oid ilmiy va ilmiy-texnik axborot bilan mustaqil ishlash, tizimli mustaqil tahlil qilish, xulosa chiqarish bo'yicha bilimga ega bo'lishi lozim.

Kirish fanlardan sinov mavzularini boshqa umumkasbiy fanlar bilan aloqasi

Kirish fanlarni o'rganish davomida abituriyent fanlarni boshqa umumkasbiy fanlar bilan uzviy bog'liqligini tushungan holda buxgalteriya hisobi, audit va boshqa munosabatlarining rolini va o'rni ko'rsatib bera oladigan darajada bilishlari lozim.

Kirish fanlarni o'rganish ikkinchi oliy ta'limga sinov topshirib kirish uchun tayyorgarlik ko'rishda asos bo'lib hisoblanadi. Shu bois, kirish fanlardan tuzilgan sinov savollariga javob berishda quyidagi fanlar bilan, ya'ni, "Iqtisodiyot nazariyasi", "Makroiqtisodiyot", "Mikroiqtisodiyot", "Statistika", "Iqtisodiy tahlil" va boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqligini e'tirof etish muhimdir.

"Iqtisodiyot nazariyasi" fani bo'yicha Iqtisodiyot nazariyasi" fanining predmeti va bilish usullari

Iqtisodiyot tushunchasi va uning qamrov jihatidan turlari. Iqtisodiy faoliyatning mazmuni. Takror ishlab chiqarish fazalari: ishlab chiqarish, taqsimot, ayirboshlash, iste'mol. Iqtisodiyotga oid bilimlarning shakllanishi va rivojlanishi. Iqtisodiyot nazariyasi fanining predmeti to'g'risida turlicha yondashuvlar. Iqtisodiyot nazariyasi fanining predmeti. Iqtisodiy hodisa va jarayonlar. Iqtisodiyot nazariyasi fanining vazifalari. Iqtisodiyot nazariyasining boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi. Iqtisodiy qonunlar va kategoriyalar. Iqtisodiy qonunlarning turkumlanishi.

Ishlab chiqarish jarayoni va uning natijalari

Ishlab chiqarish omillarini va ularning turkumlanishiga turlicha yondashuvlar.

Ishlab chiqarish omillarining o'zaro bog'liqligi va bir-birining o'rni bosishi.

Ishlab chiqarish jarayonining mazmuni va uning iqtisodiy asoslari. Ishlab chiqarishning tarkibiy tuzilishi. Ishlab chiqarishning umumiy va pirovard natijalari. Yalpi ijtimoiy mahsulot. Takroriy hisob. Oraliq mahsulot, pirovard mahsulot, qo'shilgan mahsulot, sof mahsulot. Zaruriy va qo'shimcha mahsulot. Ishlab chiqarish imkoniyatlari tushunchasi. To'la bandlik. Ishlab chiqarish imkoniyatlari chegarasi. Ishlab chiqarish samaradorligi. Vaqtning tejash qonuni. – Mehnat unumdorligi va unga ta'sir qiluvchi omillar. Samaradorlikni b'g'gilovchi ko'rsatkichlar tizimi.

Ijtimoiy-iqtisodiy tizimlar va mulkchilik munosabatlari

Ijtimoiy-iqtisodiyot taraqqiyot bosqichlarini bilishga turli xil yondashuvlar: tarixiy-formatson, madaniylashish (sivilizatsiya) darajasi, texnika va texnologik darajasi, iqtisodiy tizimlar o'zgarishi jihatidan yondashuv. Iqtisodiy tizim tushunchasi. Iqtisodiy tizim modellari: an'anaviy iqtisodiyot, ma'muriy-buyruqbozlik iqtisodiyoti, bozor iqtisodiyoti. Bozor iqtisodiyotining bosqichlari: erkin raqobatga asoslangan va hozirgi zamon bozor iqtisodiyoti. Mulkchilik munosabatlarining iqtisodiy mazmuni: egalik qilish, foydalanish va tasarruf qilish. Mulk ob'ekti va sub'ekti. Mulkchilikning iqtisodiy va huquqiy jihatlarini.

Mulk shakllarining tasniflanishi. Davlat mulki, jamoa mulki, shaxsiy mulk, xususiy mulk va aralash mulk. Iqtisodiyotni isloh qilishda mulkchilikning o'rni.

Mulkchilik shakllarini o'zgartirish usullari: milliy lashtirish, davlat tasarrufidan chiqarish va xususiy lashtirish.

Tovar-pul munosabatlari rivojlanishi bozor iqtisodiyoti shakllanishi va amal qilishining asosidir

Ijtimoiy xo'jalik shakllari. Natural va tovar ishlab chiqarishning belgilari va farqlari. Tovar ishlab chiqarishning vujudga kelishi va rivojlanishi sabablari.

Tovar va uning xususiyatlari. Tovarining nafilligi va ayirbochlanish qobiliyati (qiymati). Tovar qiymatining miqdori. Qiymatning mehnat nazariyasi. Qiymat qonuni. Tovar qiymati va narxining o'zaro farqlanishi shart-sharoitlari. Pulning kelib chiqishi va mazmuni. Pulning ratsionalistik va evolyutsion konsepsiyalari. Qiymat shakllari. Pul to'g'risidagi metallistik, nominalistik va miqdoriy nazariyalar. Pulning asosiy vazifalari: qiymat o'lchovi, muomala vositasi, jam'arish vositasi, to'lov vositasi.

Bozor iqtisodiyotining mazmuni va amal qilishi

Bozor iqtisodiyotining mazmuni va uning rivojlanishi. Bozor iqtisodiyotining sub'ektlari: uy xo'jaliklari, tadbirkorlik sektori, davlat sektori va bank. Bozor iqtisodiyotining asosiy belgilari. Bozor tizimining o'z-o'zini tartibga soluvchi mexanizmi. Klassik va hozirgi zamon bozor iqtisodiyoti, ularning umumiy tomonlari va farqlari. Zamonaviy bozor xo'jaligi modellari. Bozor iqtisodiyoti sharoitida doimiy muammolarni hal qilish va resurslardan samarali foydalanish yo'llari. Bozor iqtisodiyotining afzalliklari. Resurslarni taqsimlashning samaradorligi. "Bozor" va "bozor iqtisodiyoti" tushunchalarining o'zaro farqlanishi. Bozorning mazmuni va asosiy belgilari. Bozor mexanizmi. Bozorning ob'ektlari va sub'ektlari. Bozorning vazifalari. Bozorning turkumlanishi. Resurslar, mahsulotlar va daromadlarning doiraviy aylanish diagrammasi.

Bozor infratuzilmasi. Bozor infratuzilmasi muassasalarini guruhlash yo'nalishlari. Bozor infratuzilmasi tarkibi.

Bozor iqtisodiyotiga o'tish davri va uning O'zbekistondagi xususiyatlari

Bozor iqtisodiyotiga o'tish davrining mazmuni. Bozor iqtisodiyotiga o'tish - barcha mamlakatlarga xos umumiy jarayon. Bozor iqtisodiyotiga o'tish yo'llari. Bozor iqtisodiyotiga o'tishning revolyutsion va evolyutsion shakllari. O'tish davri iqtisodiyotining asosiy belgilari. Bozor iqtisodiyotiga o'tishning milliy modellari. Bozor iqtisodiyotiga o'tishning o'zbek modeli, uning tamoyillari va xususiyatlari. Iqtisodiy islohotlarning mazmuni. O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish konsepsiyasi va strategiyasi. Iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari. Iqtisodiy islohotlarning bosqichlari va ularning vazifalari. O'zbekistonda islohotlarni chuqurlashtirish va iqtisodiyotni erkinlashtirishning asosiy yo'nalishlari.

Talab va taklif nazariyasi. Bozor muvozanati

Talab tushunchasi. Individual talab va bozor talabi. Talab qonuni. Giffen samarasi. Talab egri chizig'i. Talab miqdoriga ta'sir qiluvchi omillar: iste'molchi didi, bozordagi iste'molchilar soni, ularning pul daromadi, o'rni bosuvchi tovarlar narxi, kelajakda narx va daromadlarning o'zgarishi ehtimoli. Oliy va past toifali tovarlar. Engel qonuni. Engel egri chizig'i.

Taklif tushunchasi. Taklif qonuni. Taklif egri chizig'i. Taklif miqdoriga ta'sir ko'rsatuvchi omillar: resurslar narxi, ishlab chiqarish texnologiyasi, soliqlar va subsidiyalalar, boshqa tovarlar narxi, narx o'zgarishining kutilishi, ishlab chiqaruvchilar soni. Iqtisodiy resurslarga talab va taklifning xususiyatlari.

Talab va taklif miqdorlarining mos kelishi. Qisqa va uzoq davrlarda talabning o'zgarishi. Bozor muvozanati. Iste'molchi xatti-harakati nazariyasi. Iste'molchining afzal ko'rishi. Nafillik funksiyasi. So'nggi qo'shilgan nafillik. Nafillikni maksimal lashtirish qoidasi. Iste'molchining muvozanatli holati. Befarqlik egri chizig'i. Befarqlik kartasi. Iste'molchi byudjetining cheklanganligi. Byudjet chizig'i. Narx va daromadlar o'zgarishining iste'molchi tanloviga ta'siri.

Raqobat va monopoliya

Raqobatning mohiyati va ob'ektiv asoslari. Raqobat mazmuniga turli tomondan yondashuv. Raqobatning vazifalari. Raqobatning turlari: tarmoq ichidagi va tarmoqlararo raqobat. Raqobat shakllari: sof raqobat, monopolistik raqobat, oligopoliya va sof monopoliya. Monopoliyaning mohiyati va uning vujudga kelishi sabablari. Ishlab chiqarish va kapitalning to'planishi va markazlashuvi. Monopoliyalarning turlari: sof monopoliya, oligopoliya, monopsoniya. Tabiiy monopoliyalar. Legal va sun'iy monopoliyalar. Lerner koeffitsienti. O'zbekistonda raqobat muhitining kuchaytirish borasidagi chora-tadbirlar. Monopoliyaga qarshi qonunchilikning shakllanishi.

Narxning mohiyati va shakllanish xususiyatlari

Narxning mazmuni va uning ob'ektiv asoslari. Narx to'g'risidagi turli nazariyalar. Tovaridagi ikki xil xususiyatlarning narxlardagi ifodasi. Narxning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar. Bozor iqtisodiyoti sharoitida narxning vazifalari. Narx turlari: ulgurji va chakana narxlar. Narx diapazoni. Narx pariteti. Narx tashkil topishining bozor mexanizmi. Mukammal raqobat sharoitida narxning shakllanish xususiyatlari. Sotuvchi va haridor narxlar. Monopoliya sharoitida narxning shakllanishi. Ommaviy taklif bo'yicha narx o'zgarishi. Monopsoniya sharoitida narxning shakllanishi. Ommaviy talab bo'yicha narxning o'zgarishi. Oligopoliya sharoitida narxning shakllanishi. "Ergashish" va "inkor etish" holatlari. Narx bo'yicha yetakchilik. Narx siyosati va uning O'zbekistonda amalga oshirilish xususiyatlari. Narxlarni erkinlashtirish yo'llari va bosqichlari.

Tadbirkorlik faoliyati. Tadbirkorlik kapitali va uning aylanishi

Tadbirkorlik faoliyatining mazmuni. Tadbirkorlik faoliyati nazariyasining rivojlanish bosqichlari. Tadbirkorlik faoliyatining mohiyati va rivojlanish shart-sharoitlari.

Tadbirkorlik faoliyatining shakllari: davlat, jamoa, xususiy, aralash va boshqa hosila shakllari. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yanada erkinlashirilishi va rag'batlantirilishi. Tadbirkorlik kapitalining mohiyati. Tadbirkorlik kapitali va uning harakatidagi ikki tomonlama xususiyatning namoyon bo'lishi. Tadbirkorlik kapitalining funksional shakllari: pul, umumli kapital va tovar. Kapitalning harakat bosqichlari. Tadbirkorlik kapitali turli shakllarining doiraviy aylanishi.

Tadbirkorlik kapitalining aylanishi. Asosiy va aylanma kapital, ularning farqli belgilari. Kapitalning aylanish vaqti va tezligi. Asosiy kapitalni takror ishlab chiqarish: jismoniy, ma'naviy va iqtisodiy eskirishi va qayta tiklanishi.

Korxona (firma) harajatlari va foydasi

Ishlab chiqarish harajatlari tadbirkorlik faoliyatidagi yondashuvlar. Ijtimoiy ishlab chiqarish harajatlari. Korxona ishlab chiqarish harajatlari. Ishlab chiqarish harajatlarning mazmuni, tarkibi va turlari. Bevosita ishlab chiqarish harajatlari va muomala harajatlari. Ichki va tashqi harajatlar. Me'yordagi foyda. Doimiy va o'zgaruvchi harajatlar. Doimiy, o'zgaruvchi va umumiy (yalpi) harajatlarning grafikdagi tasviri. O'rtacha va umumiy harajatlar. O'rtacha harajatlarning egri chiziqlari. So'nggi qo'shilgan harajatlar tushunchasi. Harajatlarni minimallashtirish qoidasi: $MP_L / P_L = MP_A / P_A = MP_{har\ qanday\ omil} / P_{har\ qanday\ omil}$.

Qisqa va uzoq muddatli davrda ishlab chiqarish harajatlari. Natijalar o'zgarishiga unumdorlik pasayib borishi qonunining ta'siri. Ishlab chiqarish miqyosining ijobiy samarasi. Tannarx.

Korxona (firma) ning pul tushumlari va foydasi. Harajatlar va daromadlar egri chizig'i. Zarar ko'rmaslik nuqtasi. Umumiy foyda: $TP = TR - TC = (P \times Q) - TC$. Foydaning tarkib topish bosqichlari. Foyda miqdoriga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Mahsulot qiymati tarkibi. Yalpi foydaning taqsimlanishi. Iqtisodiy foyda va buxgalteriya foydasining farqlanishi. Sof foyda. Foyda normasi va massasi hamda ularni hisoblash. Foyda normasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.

Korxonalar bankrot bo'lishi (sinishi) va sanatsiya qilinishi. Korxonalar foydasini maksimalashtirish sharti $P = MC$ va uni ko'paytirish yo'llari.

Ish haqi va mehnat munosabatlari

Yaratilgan mahsulot va daromadlarning taqsimlanish tamoyillari. "Ishlab chiqarishning uch omili", qo'shilgan omil unumdorligi va boshqa nazariyalar. Mazkur nazariyalarning kamchiliklari. Yaratilgan mahsulotni taqsimlashning asosiy yo'nalishlari.

Ish haqi to'g'risida turlicha nazariyalar. Ish haqining iqtisodiy mazmuni. Nominal va real ish haqi. Real ish haqining darajasi va o'zgarishiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Ish haqining tabaqalanishi. Ish haqini tashkil qilish shakllari va tizimlari. Tarif tizimi. Minimal ish haqi. Mehnat munosabatlari. Mehnat shartnomalari. Kasaba uyushmalarining tadbirkorlar va davlat bilan o'zaro munosabatlari. Kasaba uyushmalarining ish haqi darajasini oshirish yo'llari. Ishchi kuchi talabi va taklifini o'zgartirish. Kasb bo'yicha malaka darajasini litsenziyalash. Jamoa shartnomalari va ijtimoiy sug'urta tizimi. Ochiq va yopiq turdagi kasaba uyushmalarining ish haqi darajasiga ta'siri. Mehnat munosabatlarini tartibga solishda davlatning roli.

Agrar munosabatlar va agrobiznes

Agrar munosabatlar va ularning bozor tizimidagi xususiyatlari. Yerning resurs sifatidagi o'ziga xos xususiyatlari. Yerning tabiiy va iqtisodiy unumdorligi.

Qishloq xo'jaligida takror ishlab chiqarishning o'ziga xos xususiyatlari. Yer mulkchilik va xo'jalik yuritish ob'ekti. Yerga egalik va yerdan foydalanish huquqi. Yer rentasi nazariyasiga bo'lgan turli xil yondashuvlar va ularning tarixiy shakllari. Yer rentasining mazmuni va turlari: differensial renta, absolyut renta, monopol renta, undirma sanoat va qurilish uchastkalaridan olinadigan renta. Ijara haqi. Yerning narxi va uni belgilovchi omillar.

Agrosanoat integratsiyasi. Agrosanoat majuasi va uning sohalari. Agrobiznes va uning turlari. Dehqon, fermer va shirkat xo'jaliklari. Agrofirma, agrosanoat birlashmasi, agrosanoat kombinati. O'zbekistonda agrar islohotlarni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari. Yerga mulkchilik munosabatlari. Yerlarning meliorativ holatini yaxshilash choralari.

Milliy iqtisodiyot va uning makroiqtisodiy o'lchamlari.

Yalpi milliy mahsulot va uning harakat shakllari

O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining e'lon qilinishi va milliy iqtisodiyotning shakllanishi. Milliy iqtisodiyotning mazmuni va uning tuzilishi. Makroiqtisodiyot. Makroiqtisodiy tahlil va uning vazifalari. Asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar. Ijtimoiy takror ishlab chiqarish. Milliy mahsulotning iqtisodiy mazmuni va uning harakat shakllari. Yalpi milliy mahsulot va yalpi ichki mahsulot. Nominal va real yalpi ichki mahsulot. Narx indeksi. Yalpi ichki mahsulotning tarkibiy tuzilishi. $Y = C + I + G + NX$. Sof milliy mahsulot, milliy daromad va shaxsiy daromad. Xufyona iqtisodiyot, uning o'lchamlari va namoyon bo'lish shakllari.

Milliy hisoblar tizimi. YAIMni hisoblashga qo'shilgan qiymatlar bo'yicha yondashuv. YAIMni hisoblashga sarf-harajatlar bo'yicha yondashuv. Uy xo'jaliklarining iste'mol sarflari. Investitsion sarflar. Davlat sarflari. Chet elliklarning sarflari. YAIMni hisoblashga daromadlar bo'yicha yondashuv.

Yalpi talab va yalpi taklif

Yalpi talab tushunchasi va uning tarkibi. Yalpi talab egri chizig'i. Yalpi talab miqdoriga ta'sir etuvchi omillar: iste'mol sarflaridagi o'zgarishlar, investitsion sarflar, davlat sarflari, sof eksportdagi o'zgarishlar. Yalpi taklif tushunchasi va uning tarkibi. Yalpi taklif egri chizig'i. Yalpi taklif egri chizig'idagi yotiq, oralik va tik kesmalar. Yalpi taklif miqdoriga ta'sir qiluvchi omillar: resurslar narxining o'zgarishi, samaradorlikning o'zgarishi, huquqiy me'yorlarning o'zgarishi.

Yalpi talab va yalpi taklif o'rtaidagi muvozanat va uning o'zgarishi. AD-AS modeli. Yalpi talab va yalpi taklif egri chiziqlarining kesishishi. Xtrapovik samarasi. Milliy bozorning to'yinganlik darajasi. Taqchillikning iqtisodiy tabiati va uni bartaraf qilish yo'llari.

Iste'mol, jamg'arma va investitsiyalar

Iste'molning mazmuni va uning turlari. Iste'mol fondi va iste'mol sarflari. Jamg'arma va uning maqsadi. Iste'mol va jamg'arma o'rtaidagi nisbatning o'zgarishi. Iste'mol va jamg'arma darajasini belgilovchi omillar. Iste'mol va jamg'arma funksiyasi. Iste'mol va jamg'arma hajmiga daromaddan tashqari ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Iste'mol va jamg'armaga o'rtaacha va keyingi qo'shilgan moyillik va ularni aniqlash.

Jamg'arishning mazmuni va uning manbalari. Ishlab chiqarish va noishlab chiqarish maqsadidagi jamg'arish. Jamg'arish normasi. Nominal va real jamg'arish.

Investitsiyalarning mazmuni va vazifalari. Investitsiyalarning manbalari va tuzilishi. Investitsiyalarga sarflar darajasini belgilovchi omillar. Yalpi va sof investitsiyalar. Yalpi investitsiya va amortizatsiya nisbati o'zgarishining iqtisodiyotga ta'siri. Investitsiya funksiyasi. Jamg'arma va investitsiya o'rtaidagi nisbat. Jamg'arma va investitsiya o'rtaidagi muvozanatning klassik va keynscha modellari, ular o'rtaidagi farqlar.

Iqtisodiy o'sish va milliy boylik

Iqtisodiy o'sishning mazmuni, mezonlari va ko'rsatkichlari. Iqtisodiy o'sish sur'ati. «70 miqdori qoidasi». Iqtisodiy o'sishning ekstensiv va intensiv turlari. Iqtisodiy o'sishning alohida tomonlarini tavsiflovchi ko'rsatkichlar. Iqtisodiy o'sishning omillari. Yalpi talab va yalpi taklifning iqtisodiy o'sishga ta'siri. Iqtisodiy o'sishni belgilovchi xususiy ko'rsatkichlar. Keyingi qo'shilgan ishlab chiqarish omillari unumdorligi ko'rsatkichlari. Real mahsulot o'sishini aniqlab beruvchi omillar. Iqtisodiy o'sishning keynscha va neokeynscha modellari. Kobb-Duglas modelining mazmuni. R.Harrod va Ye.Domar modellari. V.Leontevning «harajatlarnatijalar» modeli. «Nol darajadagi iqtisodiy o'sish» konsepsiyasi.

Milliy boylik va uning tarkibiy qismlari. Moddiy-buyumlashgan, nomoddiy (intellektual) va tabiiy boylik.

Milliy iqtisodiyotning nisbatlari va muvozanati

Iqtisodiy muvozanat tushunchasi. Umumiy iqtisodiy va xususiy muvozanat. Turg'un va muttasil rivojlanib boruvchi muvozanatlik. Iqtisodiy muvozanat darajasini aniqlash usullari. Yalpi sarflar va ishlab chiqarish hajmini taqqoslash usuli. Resession va inflyatsion farqlar. Jamg'arma va investitsiyalarni taqqoslash usuli. Multiplikator samarasi. Akselerator samarasi. «Tejamkorlik paradoksi».

Iqtisodiy mutanosiblik va uning turlari. Mutanosibliklarning tasniflanishi. Mutanosibliklarni ta'minlash orqali milliy ishlab chiqarishning muvozanatli rivojlantirish maqsadlari.

O'zbekistonda iqtisodiyotni tarkibiy o'zgartirish, diversifikatsiyalash modernizatsiyalash asosida mutanosibli rivojlantirilishi. Makroiqtisodiy barqarorlashtirish siyosatini amalga oshirish natijalari. Iqtisodiyot ichki tuzilishidagi o'zgarishlar. Innovatsion texnologiyalarni joriy qilish bo'yicha maqsadli loyihalarni o'z ichiga oluvchi uzoq muddatli dasturning ahamiyati.

Iqtisodiyotning siklligi va makroiqtisodiy beqarorlik

Iqtisodiy rivojlanishdagi nomutanosibliklar va ularning namoyon bo'lish shakllari. Iqtisodiyotning siklli rivojlanishi. Iqtisodiy sikl fazalari. Sikllik tebranishlar.

Iqtisodiy sikl nazariyalari. Eksternal va internal nazariyalari. Sof monetar nazariya. Yetarlicha iste'mol qilmaslik nazariyasi. Jamg'arish nazariyasi. Psixologik nazariya. Iqtisodiy sikl turlari.

Iqtisodiy inqirozning mazmuni, sabablari va turlari. Pul-kredit sohasidagi inqiroz, valyuta inqirozi, birja inqirozi, ekologik inqiroz, tarmoqlar inqirozi, tarkibiy inqiroz, agrar inqiroz. Davriy, oralik, nomuntazam inqirozlar. Ortiqcha ishlab chiqarish va taqchil ishlab chiqarish inqirozlari.

Yalpi ishchi kuchi, uning bandligi va ishsizlik

Yalpi ishchi kuchining ijtimoiy-iqtisodiy mazmuni. Ishchi kuchini takror hosil qilish. Yalpi ishchi kuchining miqdor va sifat jihatdan aniqlanishi. FTTni ishchi kuchining sifat jihatdan takomillashuviga ta'siri. Nufus qonuni. Aholining tabiiy o'sishi. Ishchi kuchi migratsiyasi va uning shakllari.

Ishchi kuchi bozori. Ishchi kuchiga talab va taklif hamda uni aniqlovchi omillar. Ishchi kuchining qiymati. Ishchi kuchi bozorining ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari. Fillips egri chizig'i. Ishchi kuchining ayrim sohalardan bo'shashi va uni qayta taqsimlashning bozor mexanizmi.

Ishchi kuchi bandligi to'g'risida turli xil nazariyalari. Neoklassik, keynscha, monetaristik, institutsional-sotsiologik maktab konsepsiyalari. Shartnomaga asoslangan bandlik nazariyasi. Bandlik modellari. Moslashuvchan ishchi kuchi bozori konsepsiyasi.

Ishsizlik va uning turlari. Friksion, tarkibiy va siklik ishsizlik. Institutsional, texnologik, hududiy, yashirin, turg'un ishsizlik. Ishsizlikning tabiiy darajasi. Ishsizlik darajasi va uni aniqlash. Ishsizlikning iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlar. A.Ouken qonuni. Ishsizlik va inflyatsiyaning o'zaro bog'liqligi.

Moliya tizimi va moliyaviy siyosat

Moliyaning mazmuni va ahamiyati. Moliyaviy munosabatlarning ob'ektlari va sub'ektlari. Moliyaning vazifalari. Moliya tizimi va uning bo'g'inlari. Davlat byudjeti va uning moliyaviy resurslarni shakllantirishdagi ahamiyati. O'zbekiston Respublikasi davlat byudjetining tuzilishi.

Davlat byudjetining daromadlari va harajatlari tarkibi hamda ularning egri chizig'i. Byudjet taqchilligi va davlat qarzlari, ularning iqtisodiyotga ta'siri. Davlat ichki qarzi. Davlat krediti. Davlat tashqi qarzi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida soliqlar va uning vazifalari. Soliq solish tamoyillari. Soliq imtiyozlari. Soliqlarning turkumlanishi. Laffer egri chizig'i. Soliq yuki va uning darajasini aniqlash. Soliq yukining taqsimlanishi. Moliyaviy siyosat. Fiskal (soliq-byudjet) siyosat.

Pul-kredit tizimi. Banklar va ularning bozor iqtisodiyotidagi roli

Pul muomalasi. Pul tizimi va uning tarkibiy qismlari. Muomala uchun zarur bo'lgan pul miqdorini aniqlash va unga ta'sir etuvchi omillar. Pul muomalasi qonunlari. Pulning aylanish tezligi. Pul miqdorini aniqlashga turlicha yondashuvlar. $MV=PQ$ tenglamasining amal qilishi. Pul agregatlari. Pul bozorida talab va taklif: $M=L(r)P$. Pul taklifi va uning multiplikatori.

Inflyatsiya va uning kelib chiqish sabablari. Inflyatsiya darajasi va sur'ati. Talab va taklif inflyatsiyasi. Inflyatsiya turlari: o'rmalab boruvchi, jadal va giperinflyatsiya. Inflyatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari. Davlatning inflyatsiyaga qarshi siyosati.

Kreditning mohiyati, vazifalari va turlari. Kredit munosabatlarining ob'ektlari va sub'ektlari. Kredit resurslarining manbalari. Kredit berish tamoyillari. Foiz stavkasi va uning darajasini aniqlovchi omillar. Kredit-pul tizimini davlat tomonidan tartibga solish.

Banklarning iqtisodiy mazmuni. Bank tizimi. Markaziy bank va uning vazifalari. Tijorat banklari va ularning vazifalari. Bank operatsiyalari va bank foydasining hosil bo'lishi. Bank tizimining takomillashtirilishi. IS – LM modelida byudjet-soliq va pul kredit siyosati.

O'zbekistonda milliy valyutani mustahkamlash siyosatining amalga oshirilishi. So'mning harid quvvatini oshirib borish va barqarorligini ta'minlash. Inflyatsiyaga qarshi aniq o'ylangan siyosat o'tkazish. Pul miqdorining o'sishini tovarlar va xizmatlar miqdorining tegishli darajada o'sishi bilan bog'lab olib borish. Milliy valyuta almashuv kursining barqarorligiga erishish.

Bozor iqtisodiyotini tartibga solishda davlatning iqtisodiy roli

Iqtisodiyotni tartibga solishning mohiyati va zarurligi. Iqtisodiyotni tartibga solishning klassik, monetaristik, keynscha nazariyalari.

Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning maqsadi. Davlatning iqtisodiy o'rni va vazifalari: bozor munosabatlari qatnashchilarini huquqiy himoyalash, raqobatchilik muhitini vujudga keltirish; resurslar, mahsulotlar va daromadlarni qayta taqsimlash; iqtisodiyotning va pul muomalasining barqarorligini ta'minlash; tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga solish. Fan-texnika taraqqiyoti, tarkibiy, ijtimoiy va mintaqaviy siyosatni amalga oshirishda davlatning o'rni.

Davlatning iqtisodiyotni tartibga solishdagi bevosita va bilvosita usullari. Iqtisodiyotning davlat sektori va uning chegaralari. Davlat buyurtmalari va davlat haridlari. Iqtisodiyotni bevosita tartibga solishning ma'muriy vositalari. Iste'molchi va ishlab chiqaruvchi ortiqchaligi. Pul-kredit siyosati. Monetar siyosat. Byudjet siyosati. Davlat iqtisodiy dasturlari. Tashqi iqtisodiy usullari.

Aholi daromadlari va davlatning ijtimoiy siyosati

Aholi daromadlari, ularning turlari va shakllanish manbalari. Nominal va real daromad. Daromadlarning taqalanish sabablari va omillari. Turmush darajasi va sifati. Turmush darajasi va qashshoqlikning ko'rsatkichlari. Oila byudjeti: daromadlar va harajatlar tarkibi. Farovonlikning eng quyi chegarasi. Turmush tarzi. Yashash minimumi. Iste'molchi savatchasi.

Daromadlar tengsizligi va uning darajasini aniqlash. Lorens egri chizig'i. Ditsel va Jini koeffitsiyentlari. Kuznes gipotezasi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida daromadlar tengsizligini keltirib chiqaruvchi umumiy omillar.

Daromadlarni davlat tomonidan qayta taqsimlash g'oyasi, maqsadi va dastaklari. Ijtimoiy to'lovlar. Ijtimoiy siyosat. O'zbekiston bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida aholini ijtimoiy himoyalashning asosiy yo'nalishlari. Daromadlarning eng kam va o'rtacha darajasini muntazam oshirib borish. Ichki iste'mol bozorini himoya qilish. Aholining kam ta'minlangan tabaqalarini ijtimoiy himoyalash va qo'llab-quvvatlash. Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sifat jihatidan yangi bosqichga o'tilishi. Hozirgi bosqichda kasanachilik sohasi bandlik va oila byudjeti daromadlarini oshirishning qo'shimcha manbaiga aylanib borayotganligi.

Jahon xo'jaligi va uning evolyutsiyasi

Jahon xo'jaligining tashkil topishi, bosqichlari va asosiy belgilari. Jahon xo'jaligi sub'ektlari. Jahon mamlakatlarining iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari. Ishlab chiqarishning baynalmillashuvi. Xalqaro mehnat taqsimoti. Iqtisodiy o'zaro bog'liqlikning o'sishi va bevosita xalqaro ishlab chiqarishning shakllanishi. Iqtisodiyotning baynalmillashuvida FTT va transmilliy kapitalning o'rni.

Globallasuv jarayonining mohiyati va asosiy yo'nalishlari. Jahon xo'jaligi globallasuvi jarayonlarining ziddiyatli tomonlari. Turli mamlakatlardagi iqtisodiy rivojlanishning bir tekisda bormasligi. Boy va qashshoq mamlakatlar o'rtasidagi farqning kuchayishi. Ekologik halokat tahdidlarining kuchayib borishi. Turli mamlakatlarda aholi soni o'zgarishining farqlanishi. Hozirgi davrdagi jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining vujudga kelishiga globallasuv jarayonlarining ta'siri.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlarning mazmuni va shakllari. Kapitalning xalqaro harakati. Ishchi kuchining xalqaro migratsiyasi. Fan-texnika yutuqlarining xalqaro ayirboshlanishi. Jahon infratuzilmasining rivojlanishi.

Xalqaro iqtisodiy integratsiya va O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga kirib borishi

Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlari to'g'risidagi turlicha nazariyalar va ularning asosiy yo'nalishlari. Xalqaro iqtisodiy integratsiyaning mazmuni. Xalqaro iqtisodiy integratsiyaning asosiy shakllari. Xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonini taqozo qiluvchi omillar. Jahondagi asosiy integratsion guruhlarining amal qilish xususiyatlari. Ochiq iqtisodiyot va uning o'ziga xos belgilari.

Davlatlararo iqtisodiy integratsiyaning rivojlanishidagi shart-sharoitlar. Turli mintaqalardagi asosiy integratsion guruhlar. Yevropa Ittifoqi (YEI), Erkin savdo to'g'risida Shimoliy Amerika bitimi (NAFTA), Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari assotsiatsiyasi (ASEAN), Mustaqil davlatlar hamdo'stligi (MDH).

O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga qo'shilishining shart-sharoitlari. Respublikaning jahon xo'jaligiga integratsiyalashuvining global, transkontinental, mintaqalararo, mintaqaviy darajalari. O'zbekiston tashqi iqtisodiy faoliyatining asosiy yo'nalishlari.

Jahon bozori. Xalqaro valyuta va kredit munosabatlari

Xalqaro savdo to'g'risidagi turli xil nazariyalar. Mutlaq ustunlik va qiyosiy ustunlik nazariyalari. Xeksher-Olin-Samuelson modeli. Ishlab chiqarish omillari nisbati nazariyasi. Ishchi kuchi malakasi modeli. Muqobil harajatlar modeli. Tovarning hayotiy sikli nazariyasi.

Xalqaro savdoning mazmuni. Eksport va import, ular o'rtasidagi nisbatning o'zgarishi. Taqqoslama eksport ixtisoslashuvi ko'effitsiyenti. Eksport kvotasi. Eksport va import multiplikatori. Eksport va import hajmi o'zgarishining yalpi milliy ishlab chiqarish hajmiga ta'siri. Xalqaro savdoning xususiyatlari. Proteksionizm va erkin savdo siyosatlarini. Eksportni rag'batlantirish usullari.

To'lov balansi va uning tarkibi. Tashqi savdo balansi. Absorbsiya. Kapital harakati balansi. Rasmiy zaxiralarning asosiy ko'rinishlari. Rasmiy zaxiralar bo'yicha operatsiyalar. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining vujudga kelishida tashqi qarz va tashqi savdo balansidagi nomutanosibliklar kuchayishining ta'siri.

Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari. Milliy va xalqaro valyuta tizimi. Jahon valyuta tizimining rivojlanish bosqichlari: oltin standart, oltin-devizli va suzib yuruvchi valyuta tizimi. Valyuta kursi va unga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Harid qilish layoqati pariteti nazariyasi.

Valyuta-moliya sohasidagi davlatlararo tashkilotlar faoliyatining rivojlanishi. Xalqaro valyuta fondi. Yevropa valyuta tizimi. Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki. Xalqaro moliyaviy korporatsiya. Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti. Yevropa tiklanish va taraqqiyoti banki. Osiyo taraqqiyot banki.

"Buxgalteriya hisobiga kirish" fani bo'yicha

Buxgalteriya hisobi va auditning rivojlanish tarixi

Buxgalteriya hisobi va auditning tarixiy rivojlanish bosqichlari. Dunyo mamlakatlarida milliy buxgalteriya hisobi tizimining yuzaga kelishi. Uning asosiy omillari. Buxgalteriya hisobining maktablari. Buxgalteriya hisobining moliyaviy buxgalteriya hisobi va menajment buxgalteriya hisobiga ajralishi.

Buxgalteriya hisobining xalqaro modellarning yuzaga kelishi. Buxgalteriya hisobining xalqaro integratsiyalashuvi. Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlarining yuzaga kelishi va rivojlanishi. O'zbekistonda buxgalteriya hisobining xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar.

Dunyo miqyosida moliyaviy hisobotning xalqaro garmonizatsiyalashuvi.

Buxgalteriya hisobi va auditni tartibga soluvchi milliy va xalqaro professional tashkilotlarning faoliyati

Buxgalteriya hisobi bo'yicha jamoat tashkilotlari, ularning roli va ahamiyati. AQSH va Buyuk Britaniya milliy professional buxgalterlar va audit tashkilotlari faoliyati. Fransiya, Germaniya va Yaponiyada milliy hisob tizimlarining o'ziga xos xususiyatlari.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha Kengash, Buxgalterlarning Xalqaro Federatsiyasi va boshqa xalqaro tashkilotlar faoliyati. Buxgalterlar va auditorlarni milliy va xalqaro sertifikatlashtirish tizimi.

Buxgalteriya hisobiga kirish fani. Buxgalteriya hisobining professiya va tizim sifatidagi tavsifi va biznes menejmentidagi funksiyasi.

Iqtisodiyotda hisob tizimlari va uning turlari. Statistik hisob va Buxgalteriya hisobi. Hisobda qo'llaniladigan o'lchov birliklari. Iqtisodiyotda hisob tizimlarining yaxlitligi.

Buxgalteriya hisobi fanining predmeti. Buxgalteriya hisobiga ta'rif. Uning mustaqil iqtisodiy fan sifatida shakllantirish asoslari. Buxgalteriya hisobining maqsadi va vazifalari. Uning boshqa iqtisodiy fanlar bilan aloqasi. Buxgalteriya hisobining maqsadi va vazifalari. Uning boshqa iqtisodiy fanlar bilan aloqasi.

Buxgalteriya hisobining professiya sifatida tavsifi. Buxgalteriya hisobi bo'yicha xizmatlar. Buxgalteriya hisobining tizim sifatidagi tavsifi. Buxgalteriya hisobining tarkibiy qismlari. Moliyaviy buxgalteriya hisobi, Menejment buxgalteriya hisobi. Tannarx buxgalteriya hisobi-axborot bazasi.

Buxgalteriya hisobining biznes menejmentidagi funksiyalari va vazifalari. Uning staf va chiziqli vakolatlari.

Buxgalteriya hisobi subyekti va obyektlari

Buxgalteriya hisobining subyektlari. Yuridik shaxslar hisoblangan korxona va tashkilotlar, ularning sho'ba korxonalari, boshqa tarkibiy bo'linmalar. Korxona va tashkilotlarning turlari. Xorijiy korxonalar va ularning doimiy muassasalari.

Buxgalteriya hisobining obyektlari: korxona aktivlarining tavsifi va xususiyatlari, korxona majburiyatlari va xususiy kapitalning tavsifi, korxonalar daromadlari va xarajatlari, biznes operatsiyalari va yakuniy moliyaviy natijalar(foйда va zararlar).

Mahsulot (ish va xizmatlar) tannarxi, alohida faoliyat turlari, loyihalar, grantlar, shartnomalar, harakatlar dasturlari va yo'l xaritalarning buxgalteriya hisobi obekti sifatida tavsifi.

Buxgalteriya hisobi metodlari

Buxgalteriya hisobi fanining metodologik asoslari. Unda qo'llaniladigan usullar, mezonlar, yondashuvlar va prinsplar majmuasi.

Iqtisodiy operatsiyalar, jarayonlar va bajarilishlarni tan olish, qayd qilish, tasniflash, guruhlashda qo'llaniladigan usullar.

Buxgalteriya hisobida ma'lumotlarga ishlov berish, ma'lumotlar realigini tekshirish, hisobotlarni tuzishda qo'llaniladigan an'anaviy (umume'tirof etilgan) usullari.

Tannarx tizimlari va usullari. Baholash usullari.

Iqtisodiy tahlil, statistika, iqtisodiy matematik metodlarning buxgalteriya hisobida qo'llanilishi.

Balans mohiyati, tuzilishi va tasnifi

Korxonalarning ma'lum sanadagi moliyaviy holati va uning aks ettirilishi. Balans tushunchasi va uning iqtisodiy ahamiyati. Buxgalteriya balansining ta'rifi. Buxgalteriya balansining turlari. "Aktiv = majburiyatlar + kapital" formulasi.

Buxgalteriya balansining tarkibiy tuzilishi. Balans moddolari va ularni joylashtirish tartibi. Buxgalteriya balansida aks ettiriladigan axborotlar qatori. Vertikal usulda buxgalteriya balansini tuzish. Buxgalteriya balans formatlari. MHXSlari asosida tuziladigan moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot.

Buxgalteriya balansining shaffofligi. Axborot foydalanuvchilar va ularning axborot ehtiyojlari.

Buxgalteriya balansining biznes operatsiyalar ta'siri ostida o'zgarishlari turlari. Buxgalteriya balansining aktivida sodir bo'ladigan o'zgarishlar. Balansning majburiyatlar va xususiy kapital qismida sodir bo'ladigan o'zgarishlar. Balans summasining ko'payishiga olib keladigan o'zgarishlar. Balans summasining kamayishiga olib keladigan o'zgarishlar.

Buxgalteriya balansining tahlili. Likvidlik tushunchasi. Balans koeffitsiyentlari. Moliyaviy holatga baho berish va qarorlar qabul qilish.

Buxgalteriya hisobi schetlari.

Buxgalteriya hisobi schyotlar tuzimi. Schotlarning tuzilishi, ochilishi va yopilishi tartiblari. Schotlarda boshlang'ich saldo, debet oborot, kredit oborot, va oxirgi saldo. Xalqaro hisobda schotlarning yuritilishi va yopilishi.

Aktiv, passiv, kontraktiv, kontrpassiv, transit, balansdan tashqari schotlarning mohiyati, ahamiyati, qo'llanilish doirasi va xususiyatlari.

Sintetik va analitik schotlar, ularning tuzilishi va o'zaro bog'liqligi. Schotlarning iqtisodiy mazmuni, tarkibi va tayinlanishi bo'yicha turkumlanishi. Buxgalteriya balans moddolari va buxgalteriya schotlari o'rtasidagi bog'liqlik. Buxgalteriya hisobining schotlar rejasi. Schotlarni kodlashtirish.

Ishchi schotlar rejasi. Ishchi schotlarni ishlab chiqishda korxonaning mustaqilligi.

Schyotlarga ikki yoqlama yozuv. Haqiqiy operatsiyalar qayd kitobi

Hisob-kitoblarda ikki yoqlama yozuvning mohiyati va ahamiyati. Ikkiyoqlama yozuv. Schetlar korespondensiyasi. Debet va kredit. Ikkiyoqlama yozuvning nazorat qilish xususiyatlari. Buxgalteriya yozuvlari. Buxgalteriya yozuvlarini amalga oshirish usullari. Murakkab va oddiy buxgalteriya yozuvlari (provodkalari). Buxgalteriya yozuvlarini tahlil qilish va tuzish tartibi. Buxgalteriya yozuvlarini tuzishning bosqichlari (ketma-ketligi). Buxgalteriya yozuvlariga misollar. Haqiqiy yuz bergan operatsiyalar qayd kitobi.

Joriy buxgalteriya ma'lumotlarini umumlashtirish tartibi

Buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini umumlashtirish mohiyati. Buxgalteriya hisobining an'anaviy proseduralari. Buxgalteriya hisobi jarayoni bosqichlari. Ma'lumotlarni o'lchash, qayta ishlash, hisobotlar tuzish va kelgusi hisobot davriga tayyorgarlik ko'rish.

Aylanma qaydnomalar va treyl balansni tuzish. To'g'irlovchi yozuvlar. Transformatsion treyl balans tuzish bosqichlari.

Boshlang'ich hisob ma'lumotlarining to'g'riligini tekshirish va uni yig'ma jurnal-orderlar va memorial-orderlarga umumlashtirish tartibi.

Buxgalteriya hisobi hujjatlari

Hujjatlashtirish haqida tushuncha. Buxgalteriya hisobida hujjatlar va hujjatlar aylanishi to'g'risidagi Nizom.

Buxgalteriya hisobi hujjatlari va ularning turkumlanishi. Hujjatlamning rekvizitlari. Hujjatlarga yozuvlar kiritish va ulami rasmiylashtirish talablari.

Xo'jalik muomalalarini dastlabki va yig'ma hujjatlashtirish tartibi. Qat'iy hisobdagi blanklarni hisobga olish, saqlash, hisobdan chiqarish tartiblari.

Hujjatlarning aylanishini tashkil etish. Hujjatlarni avtomatlashtirish. Birlamchi hujjatlar va hujjatlar oqimini tashkil etishga qo'yiladigan asosiy talablar. Buxgalteriya hujjatlarini arxivga topshirish tartibi.

Buxgalteriya shakllari va registrlari

Hisob shakllari va registrlari. Ularning buxgalteriya hisobidagi roli. Buxgalteriya hisobining jumal-order, memorial-order, bosh jurnal shakllari. Buxgalteriya hisobi axborot texnologiyalariga asoslangan va soddalashtirilgan shakllari hamda ularning yuritilishi.

Birlamchi hujjatlar va buxgalteriya registrlarida yo'l qo'yilgan xatolarni tuzatish usullari.

Inventarizatsiya va uning natijalarini buxgalteriya hisobida aks ettirish

Inventarizatsiya tushunchasi va uning turlari. 19-son BHMS "Inventarizatsiyani tashkil etish va o'tkazish" standartiga muvofiq inventarizatsiya o'tkazishni tashkil qilish. Inventarizatsiya o'tkazishning asosiy qoidalar. Alohida turlardagi aktivlar va majburiyatlar inventarizatsiyasini o'tkazish qoidalar.

Inventarizatsiya natijalarini rasmiylashtirish. Inventarizatsiya bo'yicha solishtirish qaydnomalarini tuzish. Inventarizatsiya natijalarini buxgalteriya hisobi schyotlarida aks ettirish.

Kalkulyasiya (kosting) haqida tushuncha va uning buxgalteriya hisobida qo'llanilishi

Kalkulyasiya (kosting) haqida tushuncha va uning buxgalteriya hisobida qo'llanilishi.

Kalkulyasiyaning tamoyillari, obyektleri va usullari. Ishlab chiqarish xarajatleri va ularning tarkibi. Mahsulot tannaxrini tarkibi va turlari. Tannaxr kateqoriyalari: xam-ashyo va materiallar, mehnat haqi va ustama ishlab chiqarish xarajatleri. Ishlab chiqarishga taalluqli xarajatlarni mahsulot turlari o'rtasida taqsimlash.

Kosting tizimlari: buyurtmali va jarayonli costing.

Kalkulyasiya qilishning buyurtmali usuli. Ushbu usul yordamida buyurtmalar tannaxrini aniqlash tartibi.

Jarayonli kalkulyasiya tavsifi va qo'llanilishi. Ekvivalent birlik va mahsulot birligi tannaxrini hisoblash.

Ishlab chiqarishni boshqarishda mahsulot tannaxri to'g'risidagi axborotlardan foydalanish.

Biznes jarayonlarini hisobga olish

Biznes jarayonlarining ahamiyati. Hisob ma'lumotlaridan foydalanuvchilar. Bimess jarayonlarining asosiy ko'rsatkichlari va ularning ahamiyati.

Ta'minot jarayonining hisobi. Transport-tayyorlov xarajatlari haqida tushuncha va ulami taqsimlash usullari. Mahsulotlarning xarid tannaxrini hisoblash tartibi.

Ishlab chiqarish jarayonining hisobi. Kalkulyasiya schyotlari yordamida ishlab chiqarilayotgan mahsulot, bajarilayotgan ish va xizmatlarning haqiqiy tannaxrini aniqlash. Ishlab chiqarish jarayonida sintetik va analitik hisobni tashkil etish.

Sotish (realizatsiya) jarayoni hisobi. Yakuniy moliyaviy natijalarni bosqichma-bochqich aniqlash. Foyda va zararlar hisobi.

Buxgalteriya hisobida tuzatishlar (adjustments). Buxgalteriya hisobotini tuzish

Buxgalteriya hisobida tuzatishlar (adjustments). Buxgalteriya hisobotining mazmun-mohiyati va ahamiyati. Buxgalteriya hisobotining tarkibiy qismlari. Buxgalteriya balans, foyda va zararlar hamda boshqa umumlashgan daromadlar to'g'risidagi hisobot, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot, xususiy kapitalning harakati to'g'risidagi hisobotlarni tuzish, ulami to'ldirish va taqdim etish tartibi. Hisobot shakllarini tuzish qoidalar.

Hisobotga ilovalar, tushuntirishlar va ma'lumotlar to'g'risida tushunchalar. Buxgalteriya hisoboti integratsiyasi.

Nazorat tizimi

Nazorat tizimi mohiyati. Nazoratning turlari. Tashqi va ichki nazorat. Auditorlik nazorati. Jamoatchilik nazorati. Nazorat natijalarini rasmiylashtirish.

Mas'uliyati cheklangan jamiyatlarda buxgalteriya hisobi

Mas'uliyati cheklangan jamiyatlar tavsifi. "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida"gi Qonun. Jamiyatning ishtirokchilari. Jamiyatning ta'sis hujjatlari.

Mas'uliyati cheklangan jamiyatlarning ustav faoliyati. MChJlarda menejment tizimi. Mas'uliyati cheklangan jamiyatlarda buxgalteriya hisobining tashkil etilishi.

Mas'uliyati cheklangan jamiyatlarda ustav fondi (ustav kapitali) va uning hissa kiritish hisobidan ko'payishi. Foydaning ta'sislar o'rtasida taqsimlanishi. Jamiyatning zahira fondi. Jamiyatning obligatsiyalari.

Aksiyadorlik jamiyatlarda buxgalteriya hisobi

Aksiyadorlik jamiyatlar tavsifi. Korporativ boshqaruv tushunchasi. "Aksiyadorlik jamiyatlar va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi Qonun. Jamiyatni ta'sis etish. Jamiyatning ustavi. Jamiyatning aksiyadorlik kapitali (ustav kapitali). Jamiyatning aksiyalari, obligatsiyalari va

boshqa qimmatli qog'ozlari. Oddiy va imtiyozli aksiyalar. **Aksiyaning** nominal va bozor qiymati. Joylashtirilgan aksiyalar. Aksiya emissiyasi. Emission daromad.

Aksiyadorlik jamiyati foydasi. Foydaning taqsimlanishi. Dividend to'lash. Jamiyat faoliyatini nazorat qilish. AJlarda buxgalteriya hisobini tashkil etish.

Kooperativ jamiyatlar va notijorat tashkilotlarda buxgalteriya hisobi

Kooperativ jamiyatlar va nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) faoliyatlari tavsifi. O'zbekiston Respublikasi Fuqoralik Kodeksi va «Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida»gi Qonunida kooperativ jamiyatlar va NNTlar tavsifi.

NNTlarning moliyalashtirish manbalari: grantlar, davlat byudjetidan ajratmalar, hayriyalar, kirish va a'zolik badallari, xayr-ehsonlar, soliq imtiyozlari, xalq xasharidan tushgan mablag'lar va boshqalar. NNTlarning mablag'larining faqat ustav faoliyatida ko'zda tutilgan dasturlar, shartnomalar, loyihalar, tadbirlar va boshqa ko'zda tutilgan maqsadlarda smeta bo'yicha sarf qilinishi.

Kooperativlar va NNTlar buxgalteriya hisobining obyektlari. Buxgalteriya hisobini tashkil etish xususiyatlari.

Buxgalteriya xizmati rahbari burchlari va majburiyatlari.

Buxgalter va auditorlik kasbining axloq qoidalar

«Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi Qonunga muvofiq buxgalteriya hisobini tashkil etish. Buxgalteriya xizmati rahbari huquqlari, burchlari va majburiyatlari. Buxgalterlar mehnatini ilmiy tashkil etish.

Professional Amaliyot Etika Qoidalari (Statement Of Ethical Professional Practice). IMAning keng qamrovli prinsiplari: To'g'rilik (Honesty), Adolatlilik (Fairness), Obyektivlik (Objectivity) va Mas'uliyatlilik (Responsibility).

«Biznesda buxgalter» fani bo'yicha

Tadbirkorlik tashkilotlari va ularning manfaatdor tomonlari

Biznesni tashkil etishning maqsadi va turlari. Tadbirkorlik tashkilotlarining manfaatdor tomonlari. Manfaatdor tomonlarning maqsad va vazifalari. Ichki manfaatdor tomonlar: xodimlar va rahbariyat. Ulangan manfaatdor tomonlar. Tashqi manfaatdor tomonlar. Manfaatdor tomonlarning strategik qiymati. Manfaatdor tomonlarning qoniqishini o'lash

Tadbirkorlik muhiti

Ishbilarmonlik muhitini tahlili. Siyosiy va huquqiy muhit. Mehnat muhofazasi. Ma'lumotlarni himoya qilish. Salomatlik va xavfsizlik. Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish. Ijtimoiy va demografik tendensiyalar. Madaniy tendensiyalar. Texnologiyaning tashkilotlarga ta'siri. Atrof -muhit omillari. Raqobat kuchlari. Resurslarni konvertatsiya qilish: qiymat zanjiri. Raqobat ustunligi – Porterning beshta kuch modeli.

Makroiqtisodiy muhit va mikroiqtisodiy omillar

Iqtisodiyotning tuzilishi va vazifalari. Iqtisodiyotga ta'sir qiluvchi omillar. Milliy daromad. Ish aylanishi. Inflyatsiya va uning oqibatlari. Ishsizlik. Iqtisodiy o'sishning maqsadi. Iqtisodiyotni boshqarish bo'yicha davlat siyosati. Moliyaviy siyosat. Pul -kredit siyosati. To'lov balans. Mikro muhit. Ichki va tashqi mikro va makro muhit. Bozor haqida tushuncha. Talablar jadvali. Yetkazib berish jadvali. Muvozanatli narx. Talab va taklifni tahlil qilish. Maksimal va minimal narxlar. Raqobat va cheklovlar.

Biznesni tashkil etish, tuzilishi va strategiyasi

Norasmiy tashkilot. Tashkiliy tuzilma. Tashkilotda strategiya darajalari. Markazlashtirish va markazsizlashtirish

Tashkiliy madaniyat va qo'mitalar

Tashkiliy bo'limlar va funksiyalar. Madaniyat. Tashkilot madaniyati. Madaniyat va tuzilish. Qo'mitalar faoliyati.

Korporativ boshqaruv va ijtimoiy javobgarlik

Korporativ boshqaruv tamoyillari. Korporativ boshqaruvning rivojlanishi. Kengashning roli. Korporativ boshqaruv to'g'risida hisobot. Korporativ ijtimoiy javobgarlik. Etika, qonun, boshqaruv va ijtimoiy javobgarlik .

Buxgalteriya hisobining roli

Buxgalteriya ma'lumotlarining maqsadi. Buxgalteriya hisobining tabiati, tamoyillari va ko'lami. Tartibga solish tizimi. Tashqi va ichki moliyaviy ma'lumotlar. Tadbirkorlik operatsiyalari ustidan nazorat. Asosiy moliyaviy tizimlar. Buxgalteriya hisobining qo'lda va kompyuter tizimlari. Ma'lumotlar bazalari va elektron jadvallar.

Nazorat, xavfsizlik va audit. Firibgarlikni aniqlash va oldini olish

Ichki nazorat tizimlari. Ichki nazorat muhiti va proseduralari. Ichki audit va ichki nazorat. Tashqi audit. AT tizimlarining xavfsizligi va xavfsizligi. Firibgarlik. Firibgarlik ehtimoli. Firibgarlikning tashkilot uchun oqibatlari. Firibgarlikni aniqlash va oldini olish tizimlari. Firibgarlikni aniqlash va oldini olish uchun javobgarlik.

Yetakchilik va odamlarni boshqarish. Ishga qabul qilish va tanlash

Menajmentning maqsadi va jarayoni haqida bilish. Menajment bo'yicha yozuvchilar. Boshqaruv va nazorat. Yetakchilik ko'nikmalari va uslublari. Ishga qabul qilish va tanlash. Ishga qabul qilish va tanlash uchun javobgarlik. Ishga qabul qilish jarayoni. Reklama bo'yicha bo'sh ish o'rinlari. Tanlovga tizimli yondashuv. Konturda tanlov usullari. Suhbatlar. Tanlov sinovlari. Boshqa tanlov usullari. Ishga qabul qilish va tanlash amaliyotini baholash.

Turli xillik va teng imkoniyatlar

Ishda kamsitishning oqibatlari. Teng imkoniyat. Amaliy natijalar. Xilma -

xillik.

Shaxslar, guruhlar va jamoalar. Shaxslarni va guruhlarni rag'batlantirish

Shaxslar bilan ishlash. Guruhlar. Jamoalar. Jamoa a'zolarining rollari. Jamoaning rivojlanishi. Jamoa qurish. Muvaffaqiyatli jamoalar. Motivatsiyaning umumiy ko'rinishi. Motivatsiyaning kontent nazariyalari. Motivatsiya jarayonining nazariyalari. Motivatsion yondashuvni tanlash. Rag'batlantirish va mukofotlar.

Mashq qilish va rivojlanish

O'quv jarayoni. Rivojlanish va o'qitish. Ta'lim ehtiyojlari va maqsadlari. Trening usullari. O'qitish va rivojlantirish uchun javobgarlik. O'quv dasturlarini baholash. Rivojlanish.

Xatti-harakatni/ishni baholash

Ish faoliyatini boshqarish va baholash. Ish faoliyatini baholashning maqsadi. Ish faoliyatini baholash jarayoni. Samarali baholash uchun to'siqlar.

Shaxsiy samaradorlik va muloqot

Vaqtni boshqarish. Axborot texnologiyalarining roli. Ishda samarasizlik. Vakolatli tizim va shaxsiy rivojlanish. Qarama-qarshilik. Ish joyidagi muloqot. Rasmiy aloqa jarayonlari. Norasmiy aloqa kanallari. Aloqa uchun to'siqlar. Aloqa usullari.

Odob-axloq konsentraciyasi

Qoidalar doirasini ajrata bilish. Boshqaruv mas'uliyati. Axloqiy muhit. Tashkilotlarda etika. Buxgalterlar va etika. Buxgalterlar uchun ahloq kodeksi. Biznesda etika. Ahloqiy dilemmalar. Ahloqiy nizolarni hal qilish.

60410100 – “Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)” ta'lim yo'nalishi bo'yicha ikkinchi oliy ta'limga kirish istagini bildirgan xar bir abituriyentga aloxida variantlar asosida test beriladi.

BAHOLASH MEZONI

1. “Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)” ta'lim yo'nalishi bo'yicha ikkinchi oliy ta'limga kirish sinovlari O'zbekiston Respublikasi OTFIV tomonidan belgilangan umumtartib va Nizom qoidalariga amal qilingan holda o'tkaziladi.
2. “Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)” ta'lim yo'nalishi bo'yicha ikkinchi oliy ta'limga kiruvchilari maxsus fanlar bo'yicha bajaradigan test topshiriqlari natijalari 100 ballik tizimda amalga oshiriladi.
3. “Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)” ta'lim yo'nalishi bo'yicha maxsus fandan kirish imtixon test usulida o'tkaziladi. Har bir variant 50

ta savoldan iborat. Variantdagi 50 ta savolning har biridan olish mumkin bo'lgan ball miqdori 2 balldan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining "2020 yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to'g'risida"gi qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. 2019 yil 30 dekabr. PQ-4555.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori. 2020 yil 24 fevral. PQ-4611.
3. 2021 yil 25 iyundagi PQ-5161-son "Nodavlat ta'lim tashkilotlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va ta'lim jarayonida yoshlar uchun qo'shimcha shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 4 avgustdagi №PQ-5210-son "Auditorlarni sertifikatlash tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori
5. Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. –T: TDIU 2020 -788 b.
6. Muxammedov M.M. va boshqalar Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. –T: Fan va texnologiya, 2018
7. Salimov B.T., Yusupov M.S., Mikroiqisodiyot. Darslik. – T: Iqtisodiyot, 2019. 366 b.
8. Urazov K.B. Buxgalteriya hisobi. Ma'ruzalar kursi. 1-qism, Samarqand-2017.
9. Urazov K.B. Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobining xususiyatlari. Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan 2-nashr.- T.: «Fan va texnologiya», 2019. – 540 b.
10. Urazov K.B., Po'latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. –T.: «Innovasion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2020, 564 bet.
11. Narbekov D., Raxmonov Sh., Turayev A. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari. O'quv qo'llanma. —T.: Iqtisod-moliya, 2018
12. Babayev Yu. A., Petrov A. M. Mejdunarodnsiye standartbi finansovoy otchetriosti (MSFO). M.: Vuzovskiy uchebnik: INFRA-M, 2018. 398 s.
13. Urazov K.B., Xudayberdiyev N. U. Boshqa tarmoqlarda auditning xususiyatlari. O'quv qo'llanma. – Samarqand, 2018
14. S.N. Tashnazarov. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari: Darslik. – Toshkent: "IQTISOD-MOLIYA", 2019. – 584-b.

Internet saytlari

15. <http://www.iaa.org.uk> (The Institute of Internal Auditors-United Kingdom)
16. <http://www.iasc.org.uk> (International Accounting Standards Committee)
17. <http://www.aicpa.org/index.htm> (American Institute of Certified Public)
18. www.uza.us.apb (O'MA turli sohalarga doir kundalik yangiliklari)
19. www.cer.uz (Iqtisodiy izlanishlar markazi)